

Ginter Dzierżon

Przeniesienie z urzędu kościelnego (kann. 190-191 KPK)

Seminare. Poszukiwania naukowe 26, 159-170

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. GINTER DZIERŻON

PRZENIESIENIE Z URZĘDU KOŚCIELNEGO (KANN. 190-191 KPK)

W kanonicznym porządku prawnym utrata urzędu kościelnego może posiadać różnoraki charakter (kann. 184-196 KPK). Otóż jedną z form utraty jest przeniesienie z urzędu. Rozwiązania generalne w tej materii zostały ujęte w art. 2 rozdziału II tytułu IX Księgi I Kodeksu z 1983 r. (kann. 190-191 KPK).

Treść tych regulacji stanie się przedmiotem naszego zainteresowania w niniejszym opracowaniu. Mając na uwadze dyspozycje zawarte w przytoczonych kanonach, pragniemy zatem skupić swą uwagę na następujących wątkach tematycznych, a mianowicie: na problematyce osób podlegających przeniesieniu, zagadnieniu autorytetów kompetentnych do podjęcia decyzji, a także na kilku kwestiach szczegółowych dotyczących sposobów przeniesienia, skuteczności prawnej przeniesienia, wakatu urzędu oraz wynagrodzenia związanego ze sprawowaniem urzędu. Pragniemy jednocześnie dodać, iż całość analiz zostanie poprzedzona prezentacją założeń generalnych związanych z funkcjonowaniem tej instytucji.

1. ZAŁOŻENIA GENERALNE

Generalnie rzecz biorąc, w doktrynie przez przeniesienie rozumie się decyzję kompetentnej władzy, na mocy której sprawujący urząd traci go, nabywając jednocześnie inny urząd¹. W konsekwencji więc, na skutek tego aktu zostaje zerwana więź prawna, jaka istniała pomiędzy pełniącym urząd a samym urzędem oraz zostaje nawiązana więź nowa z urzędem powierzonym².

Zauważamy zatem, iż istotnymi elementami przeniesienia są: 1) utrata lub usunięcie z piastowanego urzędu; a także 2) nabycie nowego urzędu³. Należy

¹ Por. P. Gafaell, *Comentario al can. 190*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 1, Pamplona 1996, s. 1059; R. Sobański, *Komentarz do kan. 190*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 279-280; F. Urrutia, *Transferimento dal'ufficio*, w: *Nuovo dizionario del diritto canonico*, red. C. Corral Slavador, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Ciniselo Balsamo 1993, s. 1064.

² Por. E. Eichmann, *Kirchenrecht*, t. 1, Paderborn 1929, s. 156.

³ Por. J. García Martín, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 624.

jednocześnie dodać, iż obydwaj z wymienionych komponentów posiadają charakter kluczowy dla zaistnienia figury, o której traktuje prawodawca w kann. 190-191 KPK. Brak więc jednego z nich prowadzi do pojawienia się figur odmiennych od tej, która stanowi przedmiot naszego zainteresowania. A zatem, jeżeli zabrakłoby drugiego ze wspomnianych elementów, to wówczas mogłyby wystąpić inne formy utraty urzędu, takie jak: usunięcie, pozbawienie, czy też rezygnacja⁴.

Z kolei, jeśli nie nastąpiłaby utrata lub usunięcie ze sprawowanego urzędu, to wtedy nie można byłoby nadać drugiego urzędu. Albowiem funkcjonowanie tej instytucji wynika m.in. z zasady niekompatybilności urzędu traconego oraz urzędu nabywanego⁵.

Kolejne istotne założenie związane z przeniesieniem łączy się z faktem, iż stosowną decyzję w tej materii może podjąć wyłącznie kompetentna władza kościelna. Stąd też przeniesienie nie osiągnęłoby skutku prawnego w wyniku porozumienia zawartego pomiędzy dwoma tytulariuszami.

Wreszcie należy dodać, iż zasadniczymi racjami funkcjonowania tej instytucji w systemie kanonicznym są: dobro wspólne Kościoła, a także dobro osoby pełniącej powierzone jej zadanie⁶.

2. OSOBY PODLEGAJĄCE PRZENIESIENIU

W kontekście prowadzonych dociekań powinniśmy zapytać: kto w kanonicznym porządku prawnym podlega przeniesieniu?

Odpowiadając na tę wątpliwość, na początku należy stwierdzić, iż za wyjątkiem papieża, w systemie kanonicznym przeniesieni mogą zostać wszyscy, którzy sprawują w Kościele urzędy⁷. Przy czym należy zauważyć, iż w ujęciach normatywnych tej materii zaszły pewne istotne zmiany. Przypomnijmy, dyrektywy zawarte w kan. 193 § 2 KPK z 1917 r. dotyczyły wyłącznie duchownych. Zapis natomiast analizowanego kan. 190 KPK został zredagowany nieco odmiennie, ponieważ dyspozycja ta została ujęta w formie bezosobowej. Oznacza to więc, iż odnosi się ona zarówno do duchownych, jak i do świeckich.

Należy jednak zaznaczyć, iż taka rewizja legislacyjna była konieczna. Albowiem obecnie funkcjonujące ujęcie normatywne z jednej strony pozostaje w ścisłym związku z reformatorską doktryną Soboru Watykańskiego II, dotyczącą roli wiernych świeckich w Kościele, z drugiej zaś jest ono koherentne z rozwiązaniem skodyfikowanym w kan. 129 § 2 KPK, na mocy którego stworzono możliwość współdziałania wiernych świeckich we władzy rządzenia.

⁴ Por. tamże.

⁵ Por. V. Pinto, *De normis generalibus*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. V. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 105.

⁶ Por. J. García Martín, dz. cyt., s. 624.

⁷ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1059; R. Sobański, dz. cyt., s. 279-280.

Pragniemy jednocześnie dodać, iż na podjętą przez nas problematykę należałoby także spojrzeć z innego punktu widzenia, tzn. w aspekcie usuwalności z urzędu. Podejmując analizę tej kwestii, na wstępie należy skonstatować, iż w obowiązującej kodyfikacji nie funkcjonuje już instytucja urzędu nieusuwalnego (kann. 1411, 454 KPK z 1917 r.). Jej zniesienie nastąpiło pod wpływem doktryny zawartej w soborowym *Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele* (DB 31)⁸. Owszem, w obowiązującej kodyfikacji występują wprawdzie dyspozycje uwydatniające stabilność urzędu, nie oznacza to jednak, iż osoby pełniące powierzone im zadania nie mogą zostać przeniesione.

Otóż, z takim ujęciem spotykamy się w m.in. w odniesieniu do urzędu proboszcza. W myśl bowiem kan. 522 KPK, „Proboszcz winien cieszyć się stałością (...)”. Nawiązując do tej dyspozycji, F. Coccopalmerio stwierdził, że stabilność ta powinna służyć dobru duchowemu wiernych⁹.

W kanonicznym porządku prawnym proboszczowie mogą jednak zostać przeniesieni. Świadczą o tym m.in. odrębne przepisy, dotyczące sposobów postępowania przy ich przenoszeniu (kann. 1748-1752 KPK).

3. AUTORYTET KOMPETENTNY DO PODJĘCIA DECYZJI

Z treści kan. 190 § 1 KPK wynika, iż przeniesienia może dokonać jedynie ten autorytet, który posiada zarówno prawo do powierzania, jak i zwalniania z urzędu. Przy czym należy zauważyć, iż podobne ujęcie wystąpiło w kan. 193 § 1 KPK z 1917 r. Oznacza to zatem, iż dyspozycję zawartą w kan. 190 § 1 KPK należałoby interpretować z uwzględnieniem kanonicznej tradycji (kan. 6 § 2 KPK).

Rozpoczynając analizę zasygnalizowanej problematyki, na początku należy stwierdzić, iż generalnie rzecz biorąc, uprawnioną do podjęcia stosownej decyzji jest wyłącznie władza kościelna (kan. 147 KPK). Trafnie zauważył V. De Paolis, iż mógłby to uczynić autorytet publiczny Kościoła¹⁰. W sensie negatywnym zatem, przeniesienia nie mogłaby dokonać władza świecka¹¹.

Należy jednocześnie przypomnieć, iż w Kodeksie Pio-Benedyktyńskim z 1917 r. ujęcie tej kwestii było bardziej rozbudowane. Ustawodawca bowiem w kan. 195 KPK z 1917 r. skonstatował, iż taką władzą nie dysponowali ci, którzy posiadali prawo do prezentacji, bądź też wyboru (kan. 195 KPK).

P. Gafaell w swym komentarzu do kan. 190 KPK wykazał, iż konsultorzy podczas prac nad rewizją Kodeksu z 1917 r. uznali ten zapis za zbyteczny, ponieważ niezdatność wymienionych autorytetów do powzięcia wymaganej prawem

⁸ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1060.

⁹ Por. F. Coccopalmerio, *La parrocchia*, Milano 2000, s. 155.

¹⁰ Por. V. De Paolis, A. Montan, *Il Libro I del Codice: Norme generali can. 1 – 203*, w: *Il Diritto nel mistero della Chiesa*, t. 1, Roma 1988, s. 426; F. Urrutia, dz. cyt., s. 1064.

¹¹ Por. H. Socha, *Allgemeine Normen: kirchliche Gesetze*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 1, Essen 1985, ad 190 nr 2.

decyzji wynika *implicitie* z rozwiązań systemowych zawartych m.in. w analizowanym kan. 190 § 1 KPK¹².

W kanonicznym porządku prawnym władzę przenoszenia z urzędów posiadają autorytety różnego stopnia jurysdykcyjnego. Przykładowo, należałoby tu wymienić papieża (kan. 331 KPK), biskupa diecezjalnego (kan. 538 § 1, 1748-1752 KPK), a także przełożonych zakonnych (kan. 624 § 3 KPK)¹³.

W prezentacji interesującej nas kwestii nie można pominąć jeszcze jednego wątku, dotyczącego figur podobnych do tej, która stanowi obiekt naszego zainteresowania.

Otóż, w Kodeksie z 1983 r. funkcjonują także rozwiązania, odbiegające w pewnym stopniu od zasad generalnych, ujętych w kann. 190-191 KPK. Tak więc, takie odstępstwo wystąpiłoby w przypadku, gdyby członek Instytutu Zakonnego lub Stowarzyszenia Życia Apostolskiego został usunięty przez biskupa diecezjalnego z piastowanego urzędu kościelnego w diecezji. Nie oznaczałoby to jednak, iż nie mógłby on sprawować innych zadań w zakonie, do którego przynależy (kann. 682 § 2, 738 § 2, 538 § 2 KPK)¹⁴. Dostrzegamy więc, iż w przytoczonej hipotezie usunięcie z urzędu oraz powierzenie nowego urzędu zostałyby dokonane przez dwa różne autorytety kościelne.

Ponadto, P. Gafaell w analizie tej problematyki, powołując się na opinie wyrażane przez komentatorów Kodeksu z 1917 r., zwrócił uwagę na możliwość przeniesienia w sensie szerszym (F. Wernz, P. Vidal). Albowiem twierdzili oni, iż taka sytuacja mogłaby mieć miejsce wówczas, gdyby pełniący urząd utracił go we własnej diecezji, otrzymując jednocześnie urząd w innej diecezji, na mocy porozumienia pomiędzy ordynariuszami¹⁵. W myśl obowiązującego ustawodawstwa, taki przypadek mógłby zaistnieć np. w sytuacji przesiedlenia się duchownego do innego Kościoła partykularnego (kan. 272 KPK)¹⁶. Zauważamy więc, iż w tych okolicznościach odwołanie z piastowanego urzędu oraz powierzenie drugiego urzędu byłyby aktami powziętymi przez dwa różne autorytety kościelne.

Podobne rozwiązanie występuje także w art. 24 § 1 Regulaminu Generalnego Kurii Rzymskiej (RGCR), opublikowanego w dniu 30 kwietnia 1999 r. Otóż, na mocy tego przepisu, po uprzednim porozumieniu autorytetów stojących na czele dykasterii Kurii Rzymskiej oraz po wydaniu *nihil obstat* przez Sekretariat Państwa Watykańskiego, a także przy zgodzie zainteresowanego, mógłby on zostać przeniesiony z jednej instytucji do drugiej¹⁷.

¹² Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1060.

¹³ Por. H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 2.

¹⁴ Por. tamże, ad 190 nr 2.

¹⁵ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1060.

¹⁶ Por. J. Steinbach, *Das Inkardinationsrecht*, Würzburg 1996, s. 231-232.

¹⁷ Por. *Regolamento Generale della Curia Romana* (30 kwietnia 1999), w: *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, red. V. Pinto, Città de Vaticano 2003, s. 396. Art. 24 § 1: „Previo

4. SPOSOBY PRZENIESIENIA

Kanoniści podejmujący problematykę przeniesienia z urzędu z reguły wskazują na dwie jego formy. Są to: przeniesienie dobrowolne oraz przeniesienie niedobrowolne.

a) Przeniesienie dobrowolne

Przeniesienie, które jest akceptowane dobrowolnie przez sprawującego urząd następuje na skutek zgodności decyzji piastującego urząd oraz autorytetu, który zamierza dokonać przeniesienia¹⁸. Autorzy analizujący tę kwestię trafnie zauważają, iż ta postać przeniesienia nie ma charakteru karnego¹⁹. Z punktu teoretycznoprawnego jednak, powzięcie decyzji przez władzę kościelną powinno nastąpić na skutek zaistnienia słusznej przyczyny²⁰. Uzasadniając tę tezę, kanoniści w swych argumentacjach powołują się na dyspozycję zawartą w kan. 193 § 2 KPK z 1917 r., w myśl której do dokonania tego typu przeniesienia wystarczyło zaistnienie jakiegokolwiek słusznej przyczyny (*quaelibet iusta causa*). Na marginesie należy dodać, iż podczas prac kodyfikacyjnych zrezygnowano z wprowadzenia w nowym Kodeksie odpowiednich regulacji w tej materii, ponieważ uznano je za zbędne²¹.

Wracając do przerwano wątku należy podkreślić, iż w Kodeksie Jana Pawła II z 1983 r. nie zawarto jakiegokolwiek specyficznej procedury co do tej formy przeniesienia. A zatem w tym przypadku z jednej strony należałoby zachować przepisy dotyczące rezygnacji z piastowanego urzędu (kann. 187-189 KPK); z drugiej zaś za wiążące należałoby uznać regulacje, dotyczące powierzenia urzędu (kann. 146-183 KPK)²².

b) Przeniesienie niedobrowolne

Nadmieniliśmy już, iż drugą formą przeniesienia jest przeniesienie niedobrowolne. Zdaniem J. García Martín, w tym przypadku motyw podjęcia decyzji tkwi w tytulariuszu, nie zaś w autorytecie kompetentnym. Innymi słowy, to wła-

accordo tra rispettivi Capi Dicastero, con il nulla di osta della Segreteria di Stato e sentito l'intreresato, si può procedere il trasferimento del personale da un Organismo all'altro salvo il disposto dell'art. 30 § 7".

¹⁸ Por. H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 3.

¹⁹ Por. W. Aymans, K. Mörsdorf, *Knonisches Recht*, t. 1, Padeborn-München-Wien-Zürich 1991, s. 496.

²⁰ Por. G. May, *Das Kirchenamt*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, red. J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Regensburg 1983, s. 152; P. Gafaell, dz. cyt., s. 1061.

²¹ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Acta Commissionis de Matrimonio*, *Communicationes* 23(1991), s. 264. Szerzej na ten temat por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1061.

²² Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1061; V. Pinto, *De normis generalibus*, dz. cyt., s. 104.

dza kościelna jest zmuszona do powzięcia takiego kroku²³. Dlatego też prawodawca w kan. 190 § 2 KPK postanowił, iż w takiej sytuacji konieczne jest zaistnienie poważnej przyczyny (kan. 190 § 2 KPK). Należy jednocześnie dodać, iż podobne ujęcie normatywne występuje w brzmieniu kan. 193 § 1 KPK, dotyczącego usunięcia z urzędu na czas nieokreślony²⁴. Prawodawca w regulacjach tych nawiązał zatem do dyspozycji zawartej w kan. 193 § 2 KPK z 1917 r., zgodnie z którą w przypadku konieczności przeniesienia niedobrowolnego niezbędne było wystąpienie takiej samej przyczyny, jak przy pozbawieniu²⁵.

Przeniesienie wbrew woli piastującego urząd może posiadać różnoraki charakter. Podczas prac kodyfikacyjnych odstąpiono jednak od zamysłu ujmowania w formie normatywnej szczegółowych rozwiązań w tej materii²⁶. Dlatego też w kan. 190 § 2 KPK występuje wyrażenie o charakterze generalnym: „Jeżeli przeniesienie jest dokonywane wbrew woli zajmującego urząd (...)”. Oznacza to zatem, iż ustawodawca pozostawił określenie tej kwestii doktrynie. W tym kontekście kanoniści rozróżniają więc pomiędzy przeniesieniem o charakterze karnym oraz przeniesieniem w trybie administracyjnym²⁷.

Podjmując zamysł nad przeniesieniem o charakterze karnym, na wstępie należy stwierdzić, iż ustawodawca w kan. 1336 § 1, n. 4 KPK postanowił, iż posiada ono charakter kary ekspiacyjnej²⁸. W myśl doktryny, zasadniczymi racjami przemawiającymi za wprowadzeniem tego typu kary są: odnowienie naruszonego porządku, a także dążenie do przemiany przestępcy²⁹.

Należy jednak zauważyć, iż w katalogu przestępstw nie znalazł się tytuł, w którym wyraźnie przewidziano by nałożenie takiej kary. Tym sposobem, kompetentny autorytet nie został zobligowany w sposób bezwzględny do podjęcia takiej decyzji, lecz mógłby ją powziąć fakultatywnie³⁰. W systemie kanonicznym tego typu kara może być wymierzona wyrokiem, bądź też dekretem. W konsekwencji więc, nie może ona zostać nałożona na mocy samego prawa (kan. 1342 § 2 KPK)³¹.

²³ Por. J. García Martín, dz. cyt., s. 626. Autor ten stwierdził: „Quando il trasferimento è effettuato contro la volontà del titolare si richiede una causa grave. In questo caso la motivazione si trova nel titolare, non nell'autorità. Questa, infatti prende la decisione in base al fondamento che si trova nel titolare dell'ufficio, cioè che l'autorità si vede costretta a trasferire il titolare”.

²⁴ Por. tamże.

²⁵ Por. H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 5.

²⁶ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Acta Commissionis de Matrimonio*, Communicationes 23(1991), s. 264.

²⁷ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1062.

²⁸ Por. G. May, dz. cyt., s. 152; H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 8.

²⁹ Por. Z. Suchecki, *Le sanzioni penali nella Chiesa*, t. 1, Liberia Editrice Vaticana 1999, s. 105-106.

³⁰ Por. J. Krukowski, *Sankcje w Kościele. Część ogólna*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 4, Lublin 1987, s. 177; P. Gafaell, dz. cyt., s. 1062.

³¹ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1062.

Zasygnalizowaliśmy już, iż władza kościelna może dokonać również przeniesienia w trybie administracyjnym. Należy jednocześnie zaznaczyć, iż w różnych obszarach Kodeksu z 1983 r. występują ujęcia normatywne o zróżnicowanym stopniu konkretności. Jak już wiadomo, w kodyfikacji tej zostały zawarte jedynie regulacje szczegółowe, dotyczące niedobrowolnego przenoszenia proboszczów (kann. 1748-1752 KPK)³².

Ponadto, w kilku innych kanonach występują określenia o charakterze generalnym sygnalizujące możliwość przeniesienia legatów papieskich (kan. 362 KPK), przełożonych zakonnych (kan. 624 § 3 KPK), a także biskupów diecezjalnych (kann. 416-418 KPK)³³.

Oznacza to zatem, iż szczegółowe rozwiązania w tej materii powinny zostać zawarte w pozakodeksowych aktach prawnych.

Dla przykładu, tryb przenoszenia legatów papieskich w obszarze wewnątrzkościelnym jest określony przez prawo kanoniczne. Otóż, odpowiednie dyrektywy w tej materii zostały ujęte w kann. 362-367 KPK, a także zostały zawarte w motu proprio *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*³⁴. Ponadto, jest on uwarunkowany zwyczajami międzynarodowymi oraz ustaleniami określonymi w konwencjach międzynarodowych, takich jak np. Konwencja Wiedeńska z dnia 18 kwietnia 1961 r.³⁵. Z kolei, co do przełożonych zakonnych, prawodawca w kan. 624 § 3 KPK postanowił, iż mogą oni zostać przeniesieni z przyczyn, które powinny zostać zawarte w prawie własnym.

Zauważamy zatem, iż w Kodeksie Jana Pawła II z 1983 r., poza przepisami dotyczącymi przenoszenia proboszczów, nie ujęto jakiegoś specjalnego trybu postępowania. Taki sposób podejścia ustawodawcy kościelnego należy uznać za w pełni zasadny. Postępowanie bowiem w trybie administracyjnym jest uzależnione od wielu przesłanek, takich jak: typ przeniesienia, przyczyny przeniesienia³⁶, czy też stabilność danego urzędu³⁷. Co więcej, prawodawca w kan. 192 § 3 KPK z 1917 r. wskazał także na słusność naturalną. W trakcie prac nad rewizją Kodeksu z 1917 r. zrezygnowano jednak z normatywnego ujęcia tego odniesienia, ponieważ słusność ta jest jednym z pryncypiów generalnych systemu kanonicznego³⁸.

Dysponując takim stanem prawnym, należałoby zatem powołać się na ogólne rozwiązania związane z wydaniem dekretu poszczególnego (kann. 46, 50-52, 56

³² Por. H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 6.

³³ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1063.

³⁴ Por. Paulus VI, *Motu proprio „Sollicitudo omnium Ecclesiarum”* (24 czerwca 1969), AAS 61(1969), s. 473-484.

³⁵ Por. J. Krukowski, *Komentarz do kan. 362*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. 2/1, Poznań 2005, s. 206.

³⁶ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1063.

³⁷ Por. tamże.

³⁸ Por. tamże.

KPK), a także – w oparciu o zasadę analogii – odwołać się do wspomnianych już dyspozycji, dotyczących przenoszenia proboszczów (kann. 1748-1752 KPK)³⁹.

Wreszcie, należy zauważyć, iż w analizowanym kan. 190 § 2 KPK zawarto także klauzulę „z zachowaniem zawsze prawa do przedstawienia racji przeciwnych; przy czym należy przestrzegać sposobu postępowania przepisanego prawem”. Oznacza to zatem, iż podlegający przeniesieniu niedobrowolnemu ma nie tylko prawo do przedstawienia swojego zdania w tej kwestii, lecz może on również skorzystać z pewnych środków odwoławczych, takich jak: wniesienie rekursu hierarchicznego przeciw decyzji administracyjnej (kann. 1734 § 1, 1736 § 1, 1747 § 1, 1751 KPK)⁴⁰, czy też wniesienie apelacji od wyroku lub rekursu od dekretu wymierzającego karę (kan. 1353 KPK)⁴¹.

5. SKUTECZNOŚĆ PRAWNA PRZENIESIENIA

W kan. 190 § 3 KPK prawodawca postanowił, iż „aby przeniesienie osiągnęło skutek musi być przekazane na piśmie”.

Wiadomo już, iż postępowanie co do przeniesienia może być prowadzone tak w trybie administracyjnym, jak również może mieć ono charakter karny. W konsekwencji więc, stosowna decyzja w tej materii powinna zostać podjęta bądź to poprzez wydanie dekretu (kan. 48 KPK), bądź też poprzez wydanie wyroku (kan. 1611 KPK)⁴².

W doktrynie współczesnej przytacza się różnorakie opinie co do waloru prawnego pisemności. Otóż, niektórzy autorzy uważają, iż w tym przypadku jest ona warunkiem wymaganym do ważności⁴³. Nie do końca można zgodzić się z tymi poglądami. Takie podejście bowiem jest niezgodne zarówno z warunkami generalnymi co do pisemności poszczególnych aktów administracyjnych (kan. 37 KPK), jak również z dyspozycją dotyczącą pisemnego charakteru poszczególnego dekretu, ujętą w kan. 51 KPK⁴⁴.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na fakt, iż dyspozycje zawarte w tych regulacjach nie posiadają waloru ustaw unieważniających (kan. 10 KPK). Trafnie zauważyli autorzy *Compendio de derecho administrativo canónico*, iż w

³⁹ Por. H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 6.

⁴⁰ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1064. Szerzej na ten temat por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio de derecho administrativo canónico*, Pamplona 2001, s. 263-301; P. Pinto, *Diritto amministrativo canonico*, Bologna 2006, s. 264-278.

⁴¹ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1064; F. Nigro, *De sanctionibus in Ecclesia*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. V. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 798.

⁴² Por. H. Socha, dz. cyt., ad 190 nr 9.

⁴³ Por. J. García Martín, dz. cyt., s. 627; F. Urrutia, dz. cyt., s. 1064.

⁴⁴ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, dz.cyt., s. 145.

kanonach tego typu wymaganie zostało wprowadzone w celu uzyskania gwarancji co do pewności zaistniałej sytuacji prawnej⁴⁵.

Popierając przyjętą tezę, pragniemy odwołać się także do brzmienia kan. 55 KPK, odnoszącego się do notyfikacji. Prawodawca w przepisie tym przecież stworzył możliwość odstępstwa od zasady pisemności. Albowiem, w myśl tej regulacji, powiadomienie o dekrete w szczególnych okolicznościach może również dokonać się poprzez odczytanie adresatowi, wobec notariusza oraz dwóch świadków⁴⁶.

6. WAKAT URZĘDU

W kan. 191 § 1 KPK zostały zawarte ustalenia co do wakatu urzędu. Ustawodawca bowiem stwierdził w nim, iż „przy przeniesieniu, pierwszy urząd wakuje przez kanoniczne objęcie urzędu drugiego, chyba że prawo coś innego zastrzeżę albo zarządzi kompetentna władza”.

Podejmując szczegółową analizę treści tej normy, na wstępie należy skonstatować, iż regulacja ta jest koherentna z dyspozycją kan. 153 § 1 KPK, w myśl której „powierzenie urzędu, który zgodnie z prawem nie wakuje, jest tym samym nieważne i nie zyskuje ważności przez późniejszy wakat”. Tak więc, urząd poprzedni wakuje, jeśli osoba przeniesiona objęła kanonicznie inny urząd. Należy jednocześnie dodać, iż rozwiązanie skodyfikowane w kan. 191 § 1 KPK dotyczy zarówno przeniesienia dobrowolnego, jak i przeniesienia niedobrowolnego⁴⁷.

Ponadto z treści tej normy wynika, iż prawodawca przewidział również możliwość odstępstwa od owej reguły generalnej. W regulacji tej bowiem został zawarty zapis w formie klauzuli typu: „chyba, że prawo coś innego zastrzeżę albo zarządzi kompetentna władza”.

Odnosząc się do pierwszej z wymienionych przesłanek, należy skonstatować, iż odmienne rozwiązania w tej materii mogą wynikać tak z prawa powszechnego, jak i z prawa partykularnego. Oznacza to zatem, iż takie decyzje mogą być podejmowane przez autorytety kościelne różnego stopnia jurysdykcyjnego⁴⁸.

Otóż, w Kodeksie z 1983 r. z takim wyjątkiem od reguły generalnej spotykamy się m.in. w kan. 418 KPK. Zgodnie bowiem z brzmieniem tej normy, biskup diecezjalny w czasie pomiędzy notyfikacją przeniesienia oraz objęciem w posiadanie nowego urzędu w innej diecezji nie posiada już pełnych uprawnień w diecezji, w której dotychczas sprawował władzę. Dostrzegamy więc, iż w tej sytuacji nie wystąpiłby wakat w rozumieniu kan. 191 § 1 KPK. W tym przypadku

⁴⁵ Por. tamże.

⁴⁶ Por. J. Bodzon, *El procedimiento de formación y emisión de los actos administrativos singulares en el derecho canónico*, Pamplona 1997, 149-150.

⁴⁷ Por. H. Socha, dz. cyt., ad 191 nr 3.

⁴⁸ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1065.

bowiem zaistniałoby typowe ograniczenie kompetencji, którymi on dotąd dysponował⁴⁹.

Z kolei druga z klauzul skodyfikowanych w kan. 191 § 1 KPK stwarza możliwość podjęcia decyzji przez władzę kościelną wbrew pryncypiom generalnym, ujętym we wspomnianym już kan. 153 § 1 KPK. Przykładowo, kompetentny autorytet mógłby zatem postanowić, iż piastujący urząd zostaje przeniesiony na inny, zachowując poprzedni do czasu, aż znajdzie on następcę⁵⁰.

7. KWESTIA WYNAGRODZENIA

Prawodawca w kan. 190 § 2 KPK zawarł również pewne ustalenia co do wynagrodzenia. Stwierdził on bowiem „Przeniesiony pobiera wynagrodzenie związane z pierwszym urzędem do czasu kanonicznego objęcia drugiego”. Bezpośrednim źródłem tego kanonu jest kan. 194 § 2 KPK z 1917 r. Dyspozycja zawarta w tej normie pozostaje w ścisłym związku z pryncypium uwydatnionym w kan. 191 § 1 KPK, dotyczącym wakatu⁵¹. Należy jednocześnie zauważyć, iż z bezpośrednią aplikacją tej zasady spotykamy się w kan. 418 § 2, n. 2 KPK. Albowiem w regulacji tej ustawodawca postanowił, iż biskup diecezjalny po otrzymaniu informacji o przeniesieniu do czasu objęcia nowej diecezji otrzymuje pełne wynagrodzenie związane ze sprawowanym urzędem⁵².

ZAKOŃCZENIE

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż w systemie kanonicznym, za wyjątkiem papieża, przeniesieni mogą zostać wszyscy, którzy sprawują w Kościele urzędy. Generalnie rzecz biorąc, w doktrynie rozróżnia się pomiędzy przeniesieniem dobrowolnym oraz przeniesieniem niedobrowolnym. Przy czym należy zauważyć, iż pierwsza z tych form nigdy nie posiada charakteru karnego; w drugim przypadku natomiast przeniesienie może zostać dokonane bądź to w trybie administracyjnym, bądź też może posiadać charakter karny.

Co do przeniesienia niedobrowolnego prawodawca zagwarantował piastującemu urząd prawo do przedstawienia racji przeciwnych. W niekorzystnej zatem dla siebie sytuacji może on więc skorzystać z takich środków odwoławczych, jak: rekurs od decyzji administracyjnej (kan. 1734 § 1, 1736 § 1, 1747 § 1, 1751 KPK), lub też apelacja albo rekurs od wyroku wymierzającego karę (kan. 1353 KPK).

⁴⁹ Por. J. García Martín, dz. cyt., s. 628; P. Gafaell, dz. cyt., s. 1066.

⁵⁰ Por. P. Gafaell, dz. cyt., s. 1066; N. Ruf, *Das Recht der katholischen Kirche nach dem neuen Codex Iuris Canonici für die Praxis erläutert*, Leipzig 1985, s. 58.

⁵¹ Por. J. García Martín, dz. cyt., s. 626.

⁵² Por. F. Ramos, *Le diocesi nel Codice di Diritto Canonico*, Roma 1997, s. 234.

Należy również zauważyć, iż w Kodeksie z 1983 r., oprócz regulacji dotyczących proboszczów (kann. 1748-1752 KPK), nie zawarto jakiegś specyficznej procedury postępowania co do innych form przeniesienia. Takie podejście Ustawodawcy kościelnego należy uznać za w pełni zasadne, ponieważ w kanonicznym porządku prawnym występuje szeroki wachlarz form oraz sposobów przeniesienia. W tym przypadku więc, należy odwołać się do rozwiązań generalnych zawartych zwłaszcza w pierwszej Księdze Kodeksu, jak również do regulacji pozakodeksowych związanych z poszczególnymi typami przeniesienia.

Wreszcie należy zwrócić uwagę na fakt, iż niektóre regulacje w tej materii posiadają charakter elastyczny. Dotyczy to zwłaszcza ustaleń odnoszących się do wakatu. Prawodawca bowiem w kan. 191 § 1 KPK stworzył możliwość odstępstwa od reguły generalnej, wprowadzając klauzulę typu „chyba, że prawo coś innego zastrzega albo zarządzi kompetentna władza”.

Wydaje się, iż wprowadzenie takiego ujęcia było konieczne. Kodeks ten bowiem zawiera rozwiązania, które powinny znaleźć swą aplikację w całym Kościele powszechnym. Specyficzne uwarunkowania zatem, występujące w kościołach partykularnych, mogą doprowadzić do sytuacji, w której autorytety niższego stopnia jurysdykcyjnego w szczególnych okolicznościach podejmą decyzje wbrew lub obok ustaleń skodyfikowanych w kan. 191 § 1 KPK.

TRANSFER FROM THE CHURCH OFFICE. (CCL CANN. 190-191)

Summary

The author of the study focused his attention on the interpretation of canons 190-191 CIC which deal with transfer from an ecclesiastical office. Analyses which carried out show that in the Canon law, apart from the pope, everyone holding an ecclesiastical office can be transferred.

Generally speaking, the doctrine distinguishes two types of transfer – a voluntary and an involuntary one. It needs to be stressed that the first form of transfer is never a disciplinary action. In the case of the latter one, transfer can take place either in the course of an administrative procedure or as a disciplinary action.

According to the studies carried out, some of the regulations dealing with this area of the Canon Law are of a rather flexible nature, especially as far as the arrangements concerning vacancy are concerned. In can. 191 § 1 CIC, the legislator gives the opportunity to make an exception to the general rule by introducing the following clause: *unless the law states otherwise or competent authority gives different orders*.

It seems that it was necessary to introduce such a statement since the Canon Law includes regulations which should be applicable in the entire Church. Specific conditions occurring in particular churches could lead to a situation in which the authorities of a lower jurisdictional degree might in special circumstances make a decision not in accordance with or even against the regulations codified in can. 191 § CIC.

Nota o Autorze: **Ks. DR HAB. PROF. UKSW. GINTER DZIERŻON**, Kierownik Katedry Norm Ogólnych Prawa Kościelnego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana

Wyszyńskiego w Warszawie. Autor ponad 50 prac z zakresu prawa małżeńskiego, norm ogólnych oraz teorii prawa.

Słowa kluczowe: przeniesienie, urząd kościelny